

JODENDOM EN VERLICHTING

Lezing Ludo Abicht
Jodendom en Verlichting
Vrijdag 7 maart 2008 Strijboshof Kalmthout
Org.: Het Gemenebest vzw

Over de Verlichting:

1650: begin van de Verlichting, dat is 2 jaar na het einde van de Dertigjarige Oorlog.

De bronnen van de Verlichting zijn te vinden in het humanisme

Het was het werk van christelijke theologen, filosofen en wetenschappers; (filosoof = wetenschapper in de tijd van de Verlichting). Kenmerken waren: kritisch en rationeel.

De mens is het centrum

De verlichte denkers namen steeds meer afstand van het openbaringsgeloof. Ze zochten naar een compromis tussen geloof en wetenschap. Het was tevens het zoeken naar een natuurgodsdienst (??).

Er is een kleine groep radicale denkers: o.a.: Diderot, De Sade, Spinoza, e.a. Deze groep werd verdacht van spinozisme (atheïsme).

Voor hen was de scheiding tussen de wereld van de geest en de materiële wereld niet houdbaar. Zij kenden, net als Spinoza, slechts één werkelijkheid: de materiële.

Maar: Spinoza was een uitzondering binnen het Joodse denken.

De 19e eeuw brengt correcties aan in dat materialistische denken

Enkele grote denkers zijn o.a. Feuerbach, Marx, ...

Hun denken gaat gecombineerd met een republikeins denken.

Ze werden door de machthebbers vervolgd en veroordeeld.

8 principes zijn te onderscheiden:

1. Ze aanvaardden de filosofische rede als enig criterium
2. Ze verwerpen de bovenzinnelijke invloed.
3. Ze aanvaardden de gelijkwaardigheid van alle mensen.
4. Het is een seculier denken gebaseerd op de drie principes die ook in de Franse Revolutie naar voor komen: Gelijkheid, solidariteit, vrijheid
5. Tolerantie en vrijheid van meningsuiting.
6. Persoonlijke vrijheid van levensstijl. (Ook seksuele vrijheid)
7. Politieke kritiek, pers.
8. Democratisch - republikeins.

De Verlichting is niet alleen een West-Europese uitvinding.

De ideeën van de Verlichting verwijzen naar oosterse godsdiensten en wijsheden. Dus ook naar islam, boeddhisme, enz. . (De islam kende na 1150 geen verlichte denkers meer).

De Joden waren niet met de Verlichting bezig.

Maar een programmapunt van de Verlichting was wel: de emancipatie van de Joden.

Enkele data

1787: In de grondwet van de USA (17 september 1787) staat vrijheid van godsdienst ingeschreven.

1807: Frankrijk. De rabbijnen beschouwen Joden niet langer als behorend tot de Joodse staat in Frankrijk, maar zijn Fransen met een joods geloof.

Napoleon richt het joods consistorie op (te vergelijken met een aartsbisdom bij de katholieken). Dat consistorie heeft enkel jurisdictie over het geestelijke joodse leven.

Een gevolg daarvan is dat de getto's in Italië worden afgeschaft. De Joden hadden een grote bewondering voor Napoleon die zij beschouwden als hun bevrijder. Het gevolg daarvan is dat de Joden zich assimileren met de gewone bevolking, dat veel Joden een andere godsdienst aannemen en dat er ook velen atheïst worden. Hier ontstaat echter ook het orthodoxe jodendom (chassidisme).

HASKALA (Haskalah)

Dis is de Joodse Verlichting.

Brengt een meer open houding van de Joden ten opzichte van de buitenwereld. De Joden verschijnen daardoor in het openbare, culturele, economische en politieke leven.

Enkele principes van de Haskala:

1. Studie van de profane wetenschappen moet deel uit maken van de opvoeding.
2. Joden moeten perfect de taal kennen van het land waar ze leven.
3. Wetenschappelijke studie van het jodendom (geschiedenis, taal enz.). Daaruit volgt ook de herwaardering van het Hebreeuws.
4. De studie van het Hebreeuws (van de Bijbel). Dit heeft geleid tot een nieuw Joods bewustzijn.
5. De joodse godsdienst moet zich aanpassen aan de moderne wereld. (gereformeerd jodendom). Met de term Israël bedoelt men alle Joden van de wereld.
6. De Joden hebben recht op een eigen vaderland. Daaruit ontstaat het zionisme (Herzog). Het messianisme wordt zionisme.

De Joden moeten zich intensief gaan toeleggen op arbeid, dus ook landbouw en industrie. Dit wordt een heel belangrijk aspect van het zionisme.

Mozes Mendelssohn (1729-1788)

Filosoof

Contact met Lessing

Handelaar

Publicist

Grootvader van Felix Mendelssohn-Bartholdy (componist)

Enkele opvattingen van Moses Mendelssohn

Studie van de oorsprong van het Jodendom. Droeg daardoor bij aan de emancipatie van de Joden

Eeuwige waarheden staan tegenover historische waarheden en vallen niet steeds samen.

Gods goedheid garandeert het bestaan van de eeuwige ziel.

De vrije wil?

Gods goedheid is groter dan Gods gerechtigheid.

Een zondaar wordt niet gestraft, maar wordt geholpen om beter te worden.

Veroordeelde de vloek die de Joden hadden uitgesproken over Spinoza.

Was geen zionist.

Het jodendom heeft geen dogma's

Een geloof mag zich niet opdringen, maar moet overtuigen.

Naar aanleiding van het schrijven van dit verslag stelde ik me de vraag naar het gebruik van hoofdletters bij joden en Joden. Vroeger werd jood steeds met een kleine letter geschreven, naar analogie met christen en islamiet. Namen van godsdiensten en de afgeleiden van die namen werden steeds met een kleine letter geschreven. Dat is nu nog zo. Maar bij Jood-jood stelt zich een probleem. Als men het heeft over de godsdienst (het joodse geloof) dan heeft jood een kleine letter. Heeft men het echter over de volksgroep, dan schrijft men een hoofdletter.

Zo kan het dus gebeuren dat in één en dezelfde tekst hetzelfde woord nu eens wél met hoofdletter en dan weer zonder wordt geschreven.

Een voorbeeld:

Jodendom (met hoofdletter): dit gaat over het Joodse volk.

jodendom (zonder hoofdletter): dit gaat over het joodse geloof.

Zien we in een tekst jood (en afleidingen) met een kleine letter, dan gaat het steeds over het geloof en de godsdienst.

Zien we daarentegen Jood (en afleidingen) met een hoofdletter, dan gaat het over individuele personen of over het volk of de staat.